

Bolvári-Takács Gábor

A Nádasi Balett Stúdió, 1937–1949

Nádasi Ferenc (1893–1966) balettmester, Kossuth díjas Érdemes Művész lényének rendkívüli hatását talán az egykori tanítvány Kun Zsuzsa szavai adják vissza legteljesebben: „A színpadra nevelt. (...) Megértette velünk a tánc fogalmát és szavaival varázsos világot tárt elénk. Ideális balettmester volt. Követendő példaként őrzöm bátorságát feladataink kijelölésében, amivel egészséges versenyszellem kialakulását segítette elő; képességét arra, hogy érdekessé tegye a tananyagot, és nap nap után étvágyat csináljon a munkához; töretlen dinamizmusát és mindenek fölött: nagy hőfokon lobogó szenvedélyes táncszeretetét.”¹ Legalább ennyire fontos Nádasi integráló szerepe a magyar balettmódszertan kialakításában.² A mester 1937. szeptember 1-jei belépése az operaházi balettiskola történetének minőségi fordulópontját jelentette. Eltérően ugyanis az addig gyakorlattól, amikor a vezető balettmester a balettkar tevékenységének valamennyi vonatkozásáért felelt, Nádasit kifejezetten a balettkar technikai fejlesztésére szerződtették.

Közleményünkben azonban nem Nádasi operaházi pályáját, hanem az ezzel párhuzamosan működött *magániskolájának* működését tekintjük át, abból az alkalomból, hogy a Nádasi Balett Stúdió – a legnagyobb hatású hazai magán-balettkiskola – 75 évvel ezelőtt nyitotta meg kapuit.

Néhány szót Nádasi Ferenc életútjáról.³ Az eredeti nevén Nágel Ferenc törvénytelen gyermek volt, így nevelőanyja, özv. Szávitsné nevelte, aki háztartási alkalmazott volt Holczer Jakab táncmesternél, a Fővárosi Orfeum balettkarának vezetőjénél. Holczer a feleségével, Henriette Spinzi egykori olasz primabalerinával, maga is fenntartott balettkiskolát a lakásán. Nádasi magánisztergalmából Spinzinél gyakorolt, majd jelentkezett a Fővárosi Orfeum egyik fiúszereplő-válogatásán, s bekerült a kiválasztott öt közé. A próbák során az igazgató felfigyelt a tehetségére, szólószerepet adott neki, s ettől kezdve Holczerék ingyen tanították. Öt évvel később az Orfeum szerződött tagja. 1909-től a Holczer Jakab által szervezett utazó társulat tagja, s így jutott el Pétervárra, ahol három és évet töltött fellépésekkel, illetve Enrico Cecchetti magániskolájának növendékeként. Megismerkedett az orosz iskola kiválóságaival. Amikor 1912-ben hazatérnek Budapestre, Nádasi, rábeszélésre, jelentkezett Nicola Guerra balettmesternél az Operaházban. Bátor döntés volt, mert férfi szólistákat a színház nem szerződtetett. Rövid bemutatkozásának sikerére azonban Bánffy Miklós igazgató megnézte őt egy varietéműsorban, és 1913. február 1-jével leszerződött. Ő lett az Operaház első magyar férfi szólistája. A jól induló karriert derékba törte az első világháború: Nádasi három évig egy pesti kaszánya pékségében dolgozott, bár közben táncolhatott. 1917 őszén végre felmentést kapott és visszatérhetett az Operaházba. Újabb aktív periódusa sem tartott sokáig: a zavaros és intrikákkal teli színházi légkör és az ifj. Wlassics Gyula intendánssal támadt nézeteltérés miatt 1920. december 26-án, feleségével, az 1915 óta címzetes magántáncos Lieszkovszky Arankával együtt, megvált a színháztól és külföldi varietékhez szerződtek.

1925. július 1-jén az a Radnai Miklós lett az Operaház igazgatója, aki 1917-ben Nádasi felmentését elintézte. Radnai Nádasiiban látta az operaházi balett felemelkedésének zálogát és 1926 szeptemberében balettmesteri állásra, 1928 februárjában betanítói és szólista feladatokra kérte fel. Nádasi, családi okokra hivatkozva, mindkét felkérést visszautasította. 1927 decemberében felbontott első házasságát követően 1930-ban lépett frigyre új partnerével, a svájci származású Marcelle Vulliet-Baummal. Állandó lakásukat Berlinben tartották fenn, de szinte folyamatosan úton voltak: Nádasi emlékei szerint 22 országban turnéztak. A hitleri fasizálódás egyre nyilvánvalóbb veszélyei a 43 éves, tehát az aktív táncos pálya végén járó

Nádasiban megérlelték a hazatérés gondolatát. 1936 szeptemberében feleségével, Nádasi Marcellával együtt Budapestre érkeztek.

Mindenekelőtt a saját iskolájukat akarták megalapítani. Sokáig keresték a megfelelő helyet, míg végre az Operaházzal szemben levő épület (Andrássy út 25.) első emeletén megfelelő méretű, balett-teremnek is alkalmas lakást találtak. Az egész emeletet ők használták. A közmegítélés az volt, hogy a magas rezsi, valamint a balettben „piacvezető” Trojanov-féle magániskola egyeduralma miatt az új iskola bukás lesz. A Nádasi Balett Stúdió elnevezésű magániskola ténylegesen 1936 novemberében, formálisan, a szükséges engedélyek, és az ehhez előírt táncoktatói diploma beszerzése után 1937 februárjában nyílt meg. A Róka Gyula által vezetett tánctanárképző vizsgabizottsága előtt előbb Nádasi – a vizsga kellemetlen hangulata miatt – szótöbbséggel, pár hónappal később a felesége egyhangú szavazással szerzett oklevelet. Az iskolában az első órán nyolc növendék jelent meg, de hamarosan már három osztályt működtettek. 1937 márciusában már bemutatót rendeztek, amelyen a mester és felesége is fellépett.⁴

Eközben a Radnai 1935. november 5-ei váratlan halálát követő operaházi balettmester-válság megoldódni látszott. Harangozó Gyula személyében sokat ígérő koreográfus állt a társulat élére, aki a táncosok továbbképzését is intézményesen akarta megoldani. Ezért Márkus László operaházi igazgatóval és a főrendező Oláh Gusztávval együtt megtekintették a Nádasi-stúdió 1937. áprilisi, a Magyar Színházban rendezett műsorát, s ezt követően felajánlották a mesternek az operaházi balettmesteri státuszt. Nádasi így lépett ismét az Operaház kötelékébe. Fizetését azonban olyan alacsonyan állapították meg, hogy magániskoláját továbbra is fenn kellett tartania.

Mínthogy ezután Nádasi minden reggel az Operában kezdett, a stúdióban 10-12 között a felesége, Marcella tanított, két kezdő osztályban. Ezt magán-különóra követte, majd ebéd után további három Nádasi-osztály, egy kezdő, egy haladó és egy művészképző. A tanítás kb. este fél 9-ig tartott, heti három napon át. Az iskola hangulata jó volt, a szülők esetleges vitáit Nádasiek nem nézték jó szemmel, előfordult, hogy a veszekedőket kitiltották. A felső három osztályba kb. 50 gyermek járt, őket Nádasiek minden decemberben mikulás-ünnepségen látták vendégül, ahol ők parodizálták a növendékeket és szülőket. Nyaranta pedig közös kirándulásra került sor a budai hegyekbe, a Tábor hegyre. A stúdió teljes létszáma elérte a 100 főt, és operai növendékek és művészek is gyakran látogatták. A mester a tehetségeket elismerte és támogatta, gyakorta 25 vagy 50%-os tandíjcsökkentéssel, olykor teljes mentességgel.⁵

Nádasai saját iskolájának utánpótlására más balettkiskolák vizsgáit is látogatta. Amikor pedig a Stúdió megszűnt, a legkiválóbb növendékeit a mester átvitte az Operába, és délutánonként ott tanította őket.⁶ Volt példa arra is, hogy egy növendék csak a magániskolában járt Nádasihoz, és ez alapján lett operaházi ösztöndíjas, majd tag. Kun Zsuzsa emlékei szerint a Stúdióban három csoport létezett: kezdők, haladók és operai művészek, de ezek néha összeolvadtak, így a példakép-állítás már a teremben megtörtént.⁷ A fiatalabb magántanítványokból és a 12-18 éves operaházi növendékekből Nádasiek létrehozták a Magyar Fiatalok Balettje nevű formációt, amely 1939-ben matinén mutatkozott be, és később vidéken is fellépett. A stúdió eleinte évente egy-két nyilvános koncertet tartott, 1939-től rendszeresek az évad végi vizsgakoncertek, illetve évente legalább kétszer olyanok, amelyekben a mester lehetőséget adott operai növendékek fellépésére is. Ezekről a sajtó rendszeresen beszámolt, név szerint is kiemelve a legjobb alakításokat.⁸ A matinék oktatásmódszertani szempontból is fontos szerepet tölthettek be. Az előadások helyszínei az Andrássy Színház, a Fővárosi Operettszínház, a Magyar Színház voltak.

A Nádasai Balett Stúdió 1949-ig működött. A kommunista művelődés- és oktatáspolitikai magániskolákat megszüntetésre, beolvasásra ítélte. A tanítás légkörét a negyvenes évek végén egyébként is mérgezte, hogy egyes tehetségtelen, eltanácsolt növendékek szülei gyakran

feljelentették Nádasiéket, politikai ügyet kreálva a szakmai kérdésből.⁹ A Stúdió bezárása után Nádasi Ferenc tovább dolgozott az Operaházban, 1960–61-ben a balettgazgatói feladatokkal is megbízták. 1950 szeptemberében az akkor létrehozott – és történetesen a volt Nádasi-stúdió helyiségeit is használó – Állami Balett Intézet évfolyamvezető tanára, egyben a klasszikus balett munkaközösség vezetője lett. Operai tanítványai közül kiválogathatta azokat, akik a megalakuló Balett Intézetben rögtön a negyedik osztályba kerültek és 1954-ben képesítő vizsgázhattak. A mester 1963-ig tanított az Intézetben, utolsó évfolyama 1961-ben végzett. Nádasi Marcella 1949-től 1956-ig a Honvéd Művészegyüttes, ezzel párhuzamosan, 1951–71 között, szintén az Állami Balett Intézet balettmestere volt.

Jegyzetek

¹ Juhász Mária: Kun Zsuzsa Nádasi Ferencről = Muzsika, 1976. 5. szám, 48. o.

² L. Merényi Zsuzsa: Nádasi Ferenc szerepe a magyar balettmódszertan kialakításában. In: Roboz Ágnes (szerk.): Az Állami Balett Intézet évkönyve az 1965/66. és az 1966/67. tanévről. Állami Balett Intézet, Budapest, 1968. 9–10. o.

³ Legújabb összefoglalás: Nádasi Myrtill: Piruettek és ábrándok. Felnöttem a függöny mögött. K.U.K. Könyv-és Lapkiadó Kft. Budapest, 2012. 9–61. o.

⁴ Nádasi Marcella: Életem és a balett. In: Maác László (szerk.): Táncművészeti dokumentumok 1979. Magyar Táncművészek Szövetsége, Budapest, 44. o.; Emlékezés a Fészek Művészklubban. In: Maác László (szerk.): Táncművészeti dokumentumok 1984. Magyar Táncművészek Szövetsége, Budapest, 19. o.

⁵ Nádasi Marcella: Életem és a balett, i.m. 47. o.; Emlékezés a Fészek Művészklubban, i.m. 15, 20. o.

⁶ Major Rita: A pedagógus Nádasi Ferenc = Táncművészet, 1983. 12. szám, 4–5. o.

⁷ A tanítványok visszaemlékezései. Kun Zsuzsa. In: Nádasi Myrtill (szerk.): Nádasi Ferenc 1893–1966. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 1993. 37–38. o.

⁸ Vö. pl.: Nádassy Ferenc balettstúdiójának évadzáró vizsgálója = Magyar Nemzet, 1947. június 25. Idézi: Sajtóválogatás az 1945–1950 között megjelent cikkekből. In: Kaposi Edit – Kővágó Zsuzsa (szerk.): Táncművészeti dokumentumok 1985. Magyar Táncművészek Szövetsége, Budapest, 165. o.; P. K.: A táncművészet vizsgálója = Kis Újság, 1949. június 5. Idézi: Sajtóválogatás..., i.m. 166. o.; A magyar balett új reménységei. A budapesti balettvizsga = Független Magyarország, 1949. július 4. Idézi: Kaán Zsuzsa: Kun Zsuzsa, a balerina. Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány – Trionfo Kft., Budapest, 2010. 22. o.

⁹ Nádasi Marcella: Így volt, jól emlékszem... In: Maác László (szerk.): Táncművészeti dokumentumok 1984. Magyar Táncművészek Szövetsége, Budapest, 64. o.

A tanulmány az OTKA K81672 számú kutatás keretében készült.